



**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення методичної ради університету
28 серпня 2023 року

протокол № 1 .
Перша проректорка, голова методичної ради
університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка
Ірина КОВТУН

28 серпня 2023 року

М.П.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ПРОБЛЕМИ НОРМОТВОРЕННЯ І ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ»
для підготовки на другому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 081 Право
галузі знань 08 Право**

м. Хмельницький
2023

Розробник:

Савенко В. В. – професор кафедри теорії та історії держави і права, доктор юридичних наук, професор.

_____ В.В. Савенко

20 серпня 2023 року

Схвалено кафедрою теорії та історії держави і права

25 серпня 2023 року, протокол № 1

Завідувач кафедри _____ Л. Л. Місінкевич

25 серпня 2023 року

Декан юридичного факультету

кандидат юридичних наук, доцент

_____ В. М. Захарчук

26 серпня 2023 року

Погоджено методичною радою університету 28 серпня 2023 року, протокол № 1.

Голова методичної ради _____ І. Б. Ковтун

28 серпня 2023 року

Обліковий обсяг програми – 2,01 ум.др.арк.

ЗМІСТ

		Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	– 4
1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 4
1.2.	Лекції	– 4
1.3.	Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять	– 6
1.4.	Завдання для самостійної роботи магістрантів	– 14
1.5.	Підсумковий контроль	– 16
2.	Схема нарахування балів	– 18
3.	Рекомендовані джерела	– 18
	3.1. Основні джерела	– 19
	3.2. Додаткові джерела	– 21
	Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 23

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин					
		Денна форма навчання/ Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Правове регулювання суспільних відносин і нормотворення.	12	2	2	-	-	8
2.	Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права в Україні.	12	2	2	-	-	8
3.	Експертиза нормативно-правових актів. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу.	12	2	2	-	-	8
4.	Законодавчий процес.	12	2	2	-	-	8
5.	Підзаконне нормотворення.	12	2	2	-	-	8
6.	Правозастосування як особлива форма реалізації права.	12	2	2	-	-	8
7.	Стадії застосування норм права. Вимоги щодо правильного застосування норм права. Тлумачення норм права як стадія правозастосування.	12	2	2	-	-	8
8.	Юридична аргументація.	12	2	2	-	-	8
9.	Правозастосовний акт як акт індивідуального регулювання суспільних відносин. Проблеми правозастосування.	12	2	2	-	-	8
10.	Особливості застосування норм міжнародного та європейського права.	12	2	2	-	-	8
	Всього годин	120	20	20	-	-	80

1.2. Лекції

№ з)п	Назва і план теми	Кількість годин
1	Правове регулювання суспільних відносин і нормотворення. Правове регулювання суспільних відносин як вид соціального регулювання. Поняття правового регулювання та його межі.	2

	Співвідношення поняття «правове регулювання суспільних відносин» з поняттям «нормотворення». Правове нормотворення. як вид юридичної діяльності. Нормотворчий процес. Стадії нормотворення.	
2	Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права в Україні. Поняття та ознаки нормативно-правових актів. Юридична сила нормативно-правових актів. Види нормативно-правових актів. Закони та підзаконні нормативно-правові акти. Чинність та дія нормативно-правових актів. Система нормативно-правових актів: зміст та ієрархія. Поняття та види юридичної техніки. Нормотворча техніка, її форми. Правові положення та їх види.	2
3	Експертиза нормативно-правових актів. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Поняття експертизи нормативно-правових актів, її види. Правова експертиза нормативно-правових актів. Експертиза нормативно-правових актів на відповідність. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Гендерно-правова експертиза нормативно-правових актів. Поняття адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Пріоритетні сфери та порядок адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.	2
4	Законодавчий процес. «Широке» та «вузьке» розуміння поняття «законодавчий процес». Стадії законодавчого процесу. Право вето. Види законодавчого процесу. Особливості прийняття окремих видів законодавчих актів.	2
5	Підзаконне нормотворення. Підзаконне нормотворення Верховної Ради України. Підзаконне нормотворення Президента України. Підзаконне нормотворення Кабінету Міністрів України. Нормотворення міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (відомче нормотворення). Нормотворення місцевих органів виконавчої влади. Нормотворення органів місцевого самоврядування (муніципальне нормотворення). Корпоративне нормотворення підприємств, установ, організацій..	2
6	Правозастосування як особлива форма реалізації права. Поняття, ознаки та види форм реалізації права.	2

	Поняття, ознаки та функції застосування норм права. Сутність та особливості механізму застосування норм права. Підстави та форми застосування норм права.	
7	Стадії застосування норм права. Вимоги щодо правильного застосування норм права. Тлумачення норм права як стадія правозастосування. Стадії застосування норм права. Основні вимоги до застосування норм права. Ефективність правозастосування. Гарантії правильного застосування норм права та їх види. Юридичний механізм впровадження режиму законності у правозастосовну діяльність. Загальна характеристика та значення тлумачення норм права. Способи тлумачення норм права. Тлумачення норм права за обсягом Види тлумачення норм права за суб'єктами (юридичною силою) та об'єктами. Функції тлумачення та акти тлумачення норм права.	2
8	Юридична аргументація. Генеza теорії юридичної аргументації. Поняття, моделі та види юридичної аргументації. Поняття та особливості судової аргументації. Правила юридичної аргументації під час правозастосування.	2
9	Правозастосовний акт як акт індивідуального регулювання суспільних відносин. Проблеми правозастосування. Акти застосування норм права. Особливості правозастосовних актів при прогалинах у законодавстві. Юридична техніка правозастосовних актів. Прогалини в законодавстві та шляхи їх усунення та подолання. Юридичні колізії та способи їх подолання. Правозастосовна помилка: поняття та види.	2
10	Особливості застосування норм міжнародного та європейського права. Імплементацийні механізми застосування у внутрішньому правопорядку норм міжнародних договорів України. Форми реалізації норм міжнародного права. Місце у внутрішньому правопорядку міжнародних договорів та їх застосування українськими судами. Місце у внутрішньому правопорядку України загальноновизнаних і звичаєвих норм міжнародного права та їх застосування українськими судами. Формування моделі взаємодії міжнародного та внутрішнього права і практика українських судів.	2
	Усього	20

Семінарське заняття 1

Тема 1. Правове регулювання суспільних відносин і нормотворення.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Правове регулювання суспільних відносин як вид соціального регулювання: загальна характеристика.
2. Співвідношення юридичних норм з іншими видами соціальних норм (нормами моралі, звичаями, релігійними нормами, корпоративними норми). Соціальні та технічні норми: їх поняття та співвідношення.
3. Нормотворча діяльність як перша стадія правового регулювання суспільних відносин: поняття, ознаки, принципи, функції, види, суб'єкти та результат.
4. Поняття нормотворчого процесу та його стадії..

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: нормотворення, правотворчість, законотворчість, суспільні відносини, правове регулювання, соціальне регулювання, юридичні норми, корпоративні норми, систематизація законодавства.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми здобувачу варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сучасні підходи до розуміння поняття нормотворення;
- аналіз суспільних відносин як виду соціального регулювання;
- співвідношення понять «нормотворення», «правотворчість» та «законотворчість»;
- правотворчість в механізмі правового регулювання суспільних відносин;
- принципи нормотворення: гуманізм, демократизм, гласність, законність, науковість, системність, технікоюридична досконалість, професіоналізм;
- систематизація законодавства: поняття, форми, види;
- поняття правового регулювання та його межі;
- співвідношення поняття «правове регулювання суспільних відносин» з поняттям «нормотворення».

Семінарське заняття 2

Тема 2. Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права в Україні.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, ознаки та види нормативно-правових актів. Відмінність нормативно-правових актів від інших видів правових актів.
2. Система законодавства: поняття та структура. Різні підходи до визначення поняття “законодавство”.
3. Чинність та дія нормативно-правових актів: співвідношення понять.
4. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб.
5. Нормотворча техніка: поняття, види та форми.
6. Основні мовні вимоги та логічні вимоги до текстів нормативно-правових актів.
7. Правове регулювання нормотворчої техніки

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: нормативно-правовий акт, законодавчі акти, закони, юридична сила, підзаконні нормативно-правові акти, система законодавства, склад нормативно-правових

актів, ієрархія нормативно-правових актів, дія нормативно-правових актів, коло осіб, нормотворча техніка, правове регулювання.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми здобувачу варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- ознаки нормативно-правових актів;
- юридична сила нормативно-правових актів;
- види нормативно-правових актів;
- види законодавчих актів за значенням і місцем у системі законодавства;
- види підзаконних нормативно-правових актів за суб'єктами нормотворення;
- чинність та дія нормативно-правових актів;
- склад та ієрархія нормативно-правових актів;
- вимоги нормотворчої техніки;
- форми нормотворчої техніки;
- регулювання нормотворчої техніки.

Семінарське заняття 3

Тема 3. Експертиза нормативно-правових актів. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та основні види експертизи проектів нормативно-правових актів.
2. Правове регулювання та особливості різних видів експертизи проектів нормативно-правових актів.
3. Експертиза нормативно-правових актів на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
4. Гендерно-правова експертиза нормативно-правових актів.
5. Загальна характеристика адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.
6. Особливості розгляду законопроектів та проектів та інших нормативно-правових актів, що належать за предметом правового регулювання до сфер правовідносин які регулюються правом Європейського Союзу

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: нормативно-правовий акт, експертиза нормативно-правових актів, правове регулювання, експертиза проектів нормативно-правових актів, конвенція, гендерно-правова експертиза, адаптація законодавства, експертний висновок, Європейський Союз, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, організаційно-правові засади.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- мета експертизи нормативно-правових актів;
- види експертизи нормативно-правових актів;
- правова експертиза нормативно-правових актів;
- особливості наукової правової експертизи проекту нормативно-правового акта;
- експертний висновок нормативно-правових актів;
- структура експертного висновку;
- поняття адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;

- організаційно-правові засади адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу;
- пріоритетні сфери адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.
- порядок адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу

Семінарське заняття 4 **Тема 4. Законодавчий процес.**

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та стадії законодавчого процесу.
2. Прийняття законів всеукраїнським референдумом.
3. Особливості прийняття законів про внесення змін до Конституції України.
4. Особливості прийняття законів про Державний бюджет України.
5. Особливості прийняття законів про ратифікацію (денонсацію) міжнародних договорів.
6. Особливості прийняття законів про внесення змін до законодавчих актів, кодекси.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: законодавчий процес, конституційний процес, ординарний (звичайний) процес, субститутний законодавчий процес, всеукраїнський референдум, Конституція України, Державний бюджет України, ратифікація, денонсація, міжнародні договори, кодекс, закон, законодавча ініціатива, законопроект.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми здобувачу варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- «широке» та «вузьке» тлумачення поняття «законодавчий процес»;
- підготовка законопроекту;
- концепція законопроекту;
- структура законодавчого акта;
- конституційний процес;
- ординарний (звичайний) та субститутний законодавчий процес;
- правове регулювання законодавчої діяльності.

Семінарське заняття 5 **Тема 5. Підзаконне нормотворення.**

Питання для усного опитування та дискусії

1. Підзаконне нормотворення Верховної Ради України.
2. Нормотворення Президента України.
3. Нормотворення органів виконавчої влади.
4. Нормотворення органів місцевого самоврядування (муніципальне нормотворення).
5. Корпоративне нормотворення підприємств, установ, організацій.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: підзаконне нормотворення, інститут контрасигнації, Верховна Рада

України, Президент України, Кабінет Міністрів України, відомче нормотворення, місцеві органи виконавчої влади, муніципальне нормотворення, корпоративне нормотворення.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- правила підготовки проектів Верховної Ради України;
- правила підготовки проектів Президента України;
- правила підготовки проектів Кабінету Міністрів України;
- нормотворення міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- нормотворення місцевих органів виконавчої влади;
- структурні складові елементи правил, положень, інструкцій тощо;
- правила підготовки відомчих нормативно-правових актів, що підлягають державній реєстрації;
- державна реєстрація нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади;
- особливості муніципального нормотворення;
- особливості корпоративного нормотворення.

Семінарське заняття 6

Тема 6. Правозастосування як особлива форма реалізації права.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Соціальне призначення правозастосовної діяльності, її місце та роль у правовій системі.
2. Поняття, ознаки та види форм реалізації права.
3. Поняття, ознаки та функції застосування норм права.
4. Сутність та особливості механізму застосування норм права.
5. Підстави та форми застосування норм права.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: застосування норм права, ознаки застосування норм права, поняття реалізації правових норм, індивідуальна реалізація правових норм, колективна реалізація правових норм, ординарні (звичайні) **форми реалізації правових норм**, форми реалізації правових норм, стадії застосування норм права, поняття правозастосовного акта, ознаки правозастосовного акта, структура правозастосовного акта.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- місце та роль у правовій системі правозастосування;
- форми реалізації норм права;
- критерії класифікації та види форм реалізації норм права;
- використання, виконання, дотримання, застосування як форми реалізації норм права;
- застосування норм права як специфічна форма його реалізації: поняття, ознаки;
- суб'єкти правозастосування;
- види форм реалізації права;
- поняття застосування норм права;
- ознаки застосування норм права;
- функції застосування норм права;
- особливості механізму застосування норм права;
- підстави застосування норм права.

Семінарське заняття 7

Тема 7. Стадії застосування норм права. Вимоги щодо правильного застосування норм права. Тлумачення норм права як стадія правозастосування.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Основні вимоги до застосування норм права.
2. Ефективність правозастосування.
3. Гарантії правильного застосування норм права та їх види.
4. Юридичний механізм впровадження режиму законності у правозастосовну діяльність.
5. Загальна характеристика та способи тлумачення норм права.
6. Види тлумачення норм права за суб'єктами (юридичною силою) та об'єктами.
7. Функції тлумачення та акти тлумачення норм права.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: правозастосовний процес, стадії застосування норм права, ефективність правозастосування, гарантії правозастосування, механізм впровадження режиму законності, класифікація тлумачення норм права, юридична сила, офіційне тлумачення норм права, реалізація, функції тлумачення норм права, акти тлумачення норм права.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- правозастосовний процес: поняття, сутність, стадії;
- простий та складний порядок застосування норм права;
- вимоги правильного застосування права;
- законність, обґрунтованість, доцільність як вимоги до правильного застосування норм права;
- напрями підвищення ефективності правозастосовної діяльності;
- єдність соціальних і юридичних гарантій правильного застосування права;
- правозастосовні помилки: поняття, ознаки, види;
- тлумачення норм права: поняття, сутність, елементи та мета;
- класифікація тлумачення норм права;
- офіційне тлумачення норм права: поняття, ознаки.

Семінарське заняття 8

Тема 8. Юридична аргументація.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Генеза теорії юридичної аргументації.
2. Поняття, моделі та види юридичної аргументації.
3. Поняття та особливості судової аргументації.
4. Правила юридичної аргументації під час правозастосування.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: генеза, юридична аргументація, судова аргументація, моделі юридичної аргументації, теорія аргументації, риторичний, прагматодіалектичний, логічний, індивідуальний припис, об'єктивація, вірогідність, аргументація, прецедент.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- теорія аргументації;
- еволюція основних ідей теорії аргументації періоду античності;
- еволюція основних ідей теорії аргументації періоду середньовіччя і нового часу;
- еволюція основних ідей теорії аргументації XX- XIX ст.;
- сучасні підходи до розуміння поняття «аргументація».
- сучасна теорія правової аргументації;
- поняття юридичної аргументації: вузький та широкий підходи до його розуміння;
- принципи юридичної аргументації;
- ознаки юридичної аргументації;
- структура юридичної аргументації;
- мета і завдання аргументації у правозастосуванні.

Семінарське заняття 9

Тема 9. Правозастосовний акт як акт індивідуального регулювання суспільних відносин. Проблеми правозастосування.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Акти застосування норм права.
2. Особливості правозастосовних актів при прогалинах у законодавстві.
3. Юридична техніка правозастосовних актів.
4. Прогалини в законодавстві та шляхи їх усунення та подолання.
5. Юридичні колізії та способи їх подолання.
6. Правозастосовна помилка: поняття та види.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: правозастосовний акт, суспільні відносини, юридична техніка, правозастосовні помилки, прогалини в законодавстві, аналогія права, правові колізії, правозастосовні помилки, юридична техніка, норми права, юридична природа.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- поняття, сутність та ознаки правозастосовного акту;
- класифікація актів застосування норм права;
- структура правозастосовного акту;
- основні елементи форми правозастосовного акту;
- види актів правозастосування за суб'єктами прийняття;
- співвідношення нормативно-правових і правозастосовних актів;
- застосування правозастосовних актів при прогалинах у законодавстві;
- способи усунення прогалин шляхом правозастосування;
- аналогія права: поняття та сутність;
- об'єктивні та суб'єктивні причини правових колізій;
- способи вирішення юридичних колізій норм права: попередження, усунення та подолання;
- принципи подолання колізій норм права.

Семінарське заняття 10
Тема 10. Особливості застосування норм міжнародного та Європейського права.

Питання для усного опитування та дискусії

1. Імплементацийні механізми застосування у внутрішньому правопорядку норм міжнародних договорів України.
2. Форми реалізації норм міжнародного права.
3. Місце у внутрішньому правопорядку міжнародних договорів та їх застосування українськими судами.
4. Місце у внутрішньому правопорядку України загальновизнаних і звичаєвих норм міжнародного права та їх застосування українськими судами.
5. Формування моделі взаємодії міжнародного та внутрішнього права і практика українських судів.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розуміння яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: імплементация, міжнародне право, Європейське право, національна система законодавства, імплементацийні процеси, реалізація, міжнародний договір, внутрішній правопорядок, національна система правосуддя, звичаєві норми.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- впровадження механізму імплементации при застосуванні норм міжнародного права в національну систему законодавства;
- особливості та характерні ознаки імплементацийних процесів;
- проблемні аспекти реалізації норм міжнародного та Європейського права в національну систему законодавства;
- характерні ознаки міжнародних договорів, їх класифікація та види;
- роль міжнародних договорів у внутрішньому правопорядку;
- застосування міжнародних договорів в національній системі правосуддя;
- характерні ознаки загальновизнаних звичаєвих норм міжнародного права;
- застосування звичаєвих норм міжнародного права в національній системі правосуддя;
- особливості взаємозв'язку норм міжнародного та Європейського права.

1.4. Самостійна робота студентів

1. Види законодавчих актів за значенням і місцем у системі законодавства.
2. Конституційні закони, звичайні закони та субститутні законодавчі акти (акти делегованого законодавства) в Україні.
3. Види підзаконних нормативно-правових актів за суб'єктами нормотворчості.
4. Співвідношення понять «чинність» та «дія» нормативноправових актів.
5. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб.
6. Система нормативно-правових актів в Україні: склад та ієрархія.
7. Експертиза нормативно-правових актів, її види.
8. Термінологія нормативно-правових актів.
9. Співвідношення юридичної норми та статті нормативноправового акта.
10. Юридична конструкція.
11. Правові положення та їх види.

12. Прийоми визначення понять через перерахування та через рід і видову відмінність.
13. Прийом нормотворчої техніки класифікації понять.
14. Прийом нормотворчої техніки «підміна понять».
15. Використання оціночних понять.
16. Юридичні презумпції та фікції.
17. Прийоми встановлення зв'язків між правовими положеннями.
18. Правове регулювання вимог нормотворчої техніки.
19. «Широке» та «вузьке» розуміння законодавчого процесу.
20. Підготовка проекту законодавчого акту.
21. Концепція проекту законодавчого акту.
22. Особливості структури законодавчого акту.
23. Основні стадії законодавчого процесу.
24. Поняття промульгації закону.
25. Право вето.
26. Співвідношення понять «оприлюднення» та «опублікування» законодавчого акту.
27. Види законодавчого процесу.
28. Прийняття законодавчих актів всеукраїнським референдумом.
29. Особливості прийняття конституційних законів.
30. Особливості змісту, структури та порядку прийняття законів про ратифікацію (денонсацію) міжнародних договорів.
31. Особливості змісту та структури законів про внесення змін до законодавчих актів.
32. Особливості змісту, структури та порядку прийняття кодифікаційних законодавчих актів.
33. Підзаконна нормотворчість Верховної Ради України.
34. Підзаконне нормотворення Президента України. Інститут контрасигнації.
35. Нормотворча діяльність Кабінету Міністрів України.
36. Правила підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України. Структура постанови Кабінету Міністрів України.
37. Нормотворення міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.
38. Нормотворення місцевих органів виконавчої влади.
39. Правила підготовки відомчих нормативно-правових актів, що підлягають державній реєстрації.
40. Державна реєстрація нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади.
41. Скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади.
42. Нормотворення органів місцевого самоврядування.
43. Місцевий референдум.
44. Нормотворення об'єднань громадян.
45. Корпоративна нормотворення.
46. Установчі документи суб'єкта господарювання.
47. Нормотворення трудових колективів (державних і комерційних підприємств, установ, організацій).
48. Організаційно-правові засади адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.
49. Пріоритетні сфери адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.
50. Порядок адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

51. Правозастосування як особлива форма реалізації права.
52. Стадії застосування норм права. вимоги щодо правильного застосування норм права.
53. Поняття та структура механізму правозастосування.
54. Випадки застосування норм права.
55. Тлумачення норм права як стадія правозастосування.
56. Юридична аргументація.
57. Правозастосування як особлива форма реалізації права.
58. Відмінність актів застосування норм права від інших правових актів. Межі чинності нормативно-правових актів.
59. Проблеми правозастосування.
60. Особливості застосування норм міжнародного та європейського права.
61. Реалізація норм права як важлива стадія правового регулювання суспільних відносин.
62. Суб'єкти правозастосування: теоретико-правова характеристика.
63. Теоретичний аналіз підстав застосування норм права (на прикладах окремих галузей вітчизняного права).
64. Органи місцевого самоврядування як уповноважені суб'єкти правозастосування.
65. Особливості застосування норм права в діяльності судових органів.
66. Напрями підвищення ефективності правозастосовної діяльності.
67. Єдність соціальних і юридичних гарантій правильного застосування права.
68. Процесуальні засоби забезпечення прав і свобод громадян як гарантія правильного правозастосування.
69. Значення правосвідомості в забезпеченні законності правозастосування.
70. Юридична кваліфікація як стадія застосування норм права.
71. Роль доктринального тлумачення норм права.
72. Неофіційне тлумачення норм права.
73. Правозастосовне тлумачення норм права.
74. Місце та роль тлумачення норм права у правовому регулюванні.
75. Цільовий (телеологічний) спосіб тлумачення норм права.
76. Історичний спосіб тлумачення норм права.
77. Типи юридичної аргументації.
78. Мова права як підґрунтя юридичної аргументації.
79. Юридична техніка правоінтерпретаційних актів.
80. Структура правозастосовних актів: загальна характеристика.
81. Особливості юридичної техніки правозастосовних актів.
82. Юридична аргументація Європейського суду з прав людини.
83. Місце та роль актів застосування права в системі правових актів.
84. Класифікація правозастосовних актів.
85. Функції правозастосовних актів.
86. Способи подолання прогалин у законодавстві України.
87. Юридична мова правозастосовних актів.
88. Основні підходи до визначення юридичної техніки та її видів.
89. Причини появи юридичних колізій у праві.
90. Колізія як правове явище.
91. Прогалини в законодавстві.
92. Співвідношення конкуренції в праві та юридичних колізій.
93. Причини виникнення правозастосовних помилок.
94. Поняття та ознаки субсидіарного застосування норм права.

95. Види правозастосовних помилок.
96. Роль міжнародних організацій у забезпеченні належного рівня правозастосування.
97. Відповідальність за невиконання норм міжнародного права.
98. Імплементация норм міжнародного права у внутрішньодержавне право України: способи реалізації.
99. Сучасний стан і проблемні аспекти практики застосування норм міжнародного права судами України.
100. Особливості природи міжнародних зобов'язань ergo omnes.

1.5. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

1.5.1. Питання для підсумкового контролю

1. Правове регулювання суспільних відносин як вид соціального регулювання: загальна характеристика.
2. Співвідношення юридичних норм з іншими видами соціальних норм (нормами моралі, звичаями, релігійними нормами, корпоративними норми).
3. Соціальні та технічні норми: їх поняття та співвідношення.
4. Нормотворча діяльність як перша стадія правового регулювання суспільних відносин: поняття, ознаки, принципи, функції, види, суб'єкти та результат.
5. Поняття нормотворчого процесу та його стадії.
6. Поняття, ознаки та види нормативно-правових актів.
7. Відмінність нормативно-правових актів від інших видів правових актів.
8. Система законодавства: поняття та структура.
9. Різні підходи до визначення поняття "законодавство".
10. Чинність та дія нормативно-правових актів: співвідношення понять.
11. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за колом осіб.
12. Нормотворча техніка: поняття, види та форми.
13. Основні мовні вимоги та логічні вимоги до текстів нормативно-правових актів.
14. Правове регулювання нормотворчої техніки.
15. Поняття та основні види експертизи проектів нормативно-правових актів.
16. Правове регулювання та особливості різних видів експертизи проектів нормативно-правових актів.
17. Експертиза нормативно-правових актів на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
18. Гендерно-правова експертиза нормативно-правових актів.
19. Загальна характеристика адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.
20. Особливості розгляду законопроектів та проектів та інших нормативно-правових актів, що належать за предметом правового регулювання до сфер правовідносин які регулюються правом Європейського Союзу.
21. Поняття та стадії законодавчого процесу.
22. Прийняття законів всеукраїнським референдумом.
23. Особливості прийняття законів про внесення змін до Конституції України.
24. Особливості прийняття законів про Державний бюджет України.
25. Особливості прийняття законів про ратифікацію (денонсацію) міжнародних договорів.

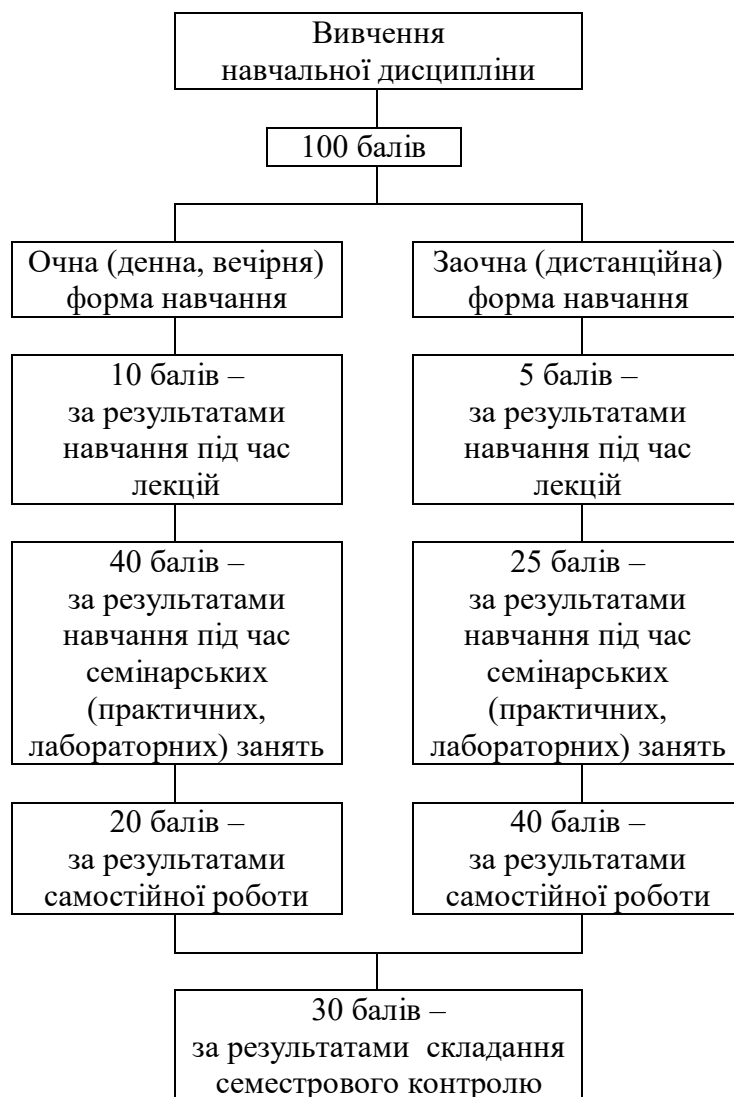
26. Особливості прийняття законів про внесення змін до законодавчих актів, кодекси.
27. Підзаконне нормотворення Верховної Ради України.
28. Нормотворення Президента України.
29. Нормотворення органів виконавчої влади.
30. Нормотворення органів місцевого самоврядування (муніципальне нормотворення).
31. Корпоративне нормотворення підприємств, установ, організацій.
32. Соціальне призначення правозастосовної діяльності, її місце та роль у правовій системі.
33. Поняття, ознаки та види форм реалізації права.
34. Поняття, ознаки та функції застосування норм права.
35. Сутність та особливості механізму застосування норм права.
36. Підстави та форми застосування норм права.
37. Основні вимоги до застосування норм права.
38. Ефективність правозастосування.
39. Гарантії правильного застосування норм права та їх види.
40. Юридичний механізм впровадження режиму законності у правозастосовну діяльність.
41. Загальна характеристика та способи тлумачення норм права.
42. Види тлумачення норм права за суб'єктами (юридичною силою) та об'єктами.
43. Функції тлумачення та акти тлумачення норм права.
44. Генеза теорії юридичної аргументації.
45. Поняття, моделі та види юридичної аргументації.
46. Поняття та особливості судової аргументації.
47. Правила юридичної аргументації під час правозастосування.
48. Акти застосування норм права.
49. Особливості правозастосовних актів при прогалинах у законодавстві.
50. Юридична техніка правозастосовних актів.
51. Прогалини в законодавстві та шляхи їх усунення та подолання.
52. Юридичні колізії та способі їх подолання.
53. Правозастосовна помилка: поняття та види.
54. Імплементативні механізми застосування у внутрішньому правопорядку норм міжнародних договорів України.
55. Форми реалізації норм міжнародного права.
56. Місце у внутрішньому правопорядку міжнародних договорів та їх застосування українськими судами.
57. Місце у внутрішньому правопорядку України загальновизнаних і звичаєвих норм міжнародного права та їх застосування українськими судами.
58. Формування моделі взаємодії міжнародного та внутрішнього права і практика українських судів.
59. Поняття та загальна характеристика нормотворення.
60. Поняття та загальна характеристика правозастосування.

1.5.2. Приклад білету

1. Поняття нормотворчого процесу та його стадії.
2. Підстави та форми застосування норм права.
3. Акти застосування норм права.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нархування балів здобутих студентом а з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:



2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення **10** лекційних занять за денною формою навчання .

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій									
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Денна	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2.3. Обсяг балів, здобутих студентом під час семінарських занять, обчислюється за сумою балів, здобутих під час кожного із занять, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатком 3 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права **Леоніда Юзькова**.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 10 семінарських занять за денною формою навчання.

Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	10 тем (І семестр)	Номер теми										Усього балів
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	15
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	5										5
	Усього балів											20

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Білас Ю. Ю. Вітчизняне правозастосування: методологія дослідження *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ України*. 2010. № 2. С. 83-90.

2. Бедрій Р,Б Конституційно – правове регулювання муніципальної нормотворчості в Україні. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ* №4. 2012 С. 91-99

3. Бобрешов Є. Г. Судове правозастосування в Україні: проблеми теорії і практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 Одеса, 2010 – 251с.

4. Дзюбенко О.Л. Юридична техніка відомчої нормотворчості в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Дзюбенко Олена Леонідівна. Київ, 2010. 265 с.

5. Калашник О. М. Прогалини в праві: юридична природа, їх ознаки та види *Юрист України*. 2013. №1(22). С. 36-42.

6. Клім С. Класифікаційна характеристика прогалин у цивільному праві України *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2012. №4. С. 106-111.

7. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 192 с.

8. Колотова О. Відмежування прогалин у праві від суміжних правових явищ *Часопис Київського університету права*. 2009. №3. С. 55-59.

9. Коробка В. М. Значення правового світогляду для правотворчості, а також правореалізації - основних стадій механізму правового регулювання *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 3 С. 78-81.

10. Костовська К. Особливості юридичної техніки неписаних (усних) актів правозастосування в діяльності органів внутрішніх справ *Підприємництво, господарство і право*. 2012. №6. С. 3-6.

11. Кройтор В. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві *Право і безпека*. 2010. №2. С. 183-184.
12. Матат Ю. До питання застосування правоположень з метою подолання прогалин у законодавстві *Часопис Київського університету права*. 2012 № 1. С. 87-91.
13. Михалюк С. Правотворчість як складова державного управління *Вісник Національної академії державного управління Політологія і право* С. 191-197
14. Органи державної влади України / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ :Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2002. 591 с.
15. Онищук І.І. Законодавчий стиль як засіб техніки юридичного письма та його вплив на технологію комунікації *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2011 № 4. С. 44-53.
16. Онищук І.І Проблеми вдосконалення нормативно-правового регулювання вимог до юридичної техніки *Юридична Україна*. 2011. №6. С. 22-27.
17. Поліщук Г.Б. Місце та значення юридичної техніки в процесі кодифікації законодавства *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 70-73.
18. Перепелюк А.М. Правозастосування в межах основних типів праворозуміння *Альманах права*. 2011. № 2. С. 247-250.
19. Перепелюк А.М. Природа правозастосування як елемента правової системи *Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки*. Київ, 2011. № 53. С. 55-64.
20. Пригоцький В. Щодо прогалин права як детермінант виникнення адміністративно - господарського спору, їх виявлення та подолання *Адміністративне право*. 2009. №11. С. 137-140
21. Погорелова З.О., Попович Т.П., Бариська Я.О. Практика нормотворення і правореалізації (Навчально-методичний посібник) Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 58 с.
22. Попова О.В. Нормотворчий процес та правозастосування: навчальний посібник Київ: НУБіП України, 2022. 168 с
23. Попова О.В. Місце та роль законодавчої техніки в законотворчості та в правовому регулюванні суспільних відносин «Право, держава та громадське суспільство в умовах сучасного законодавства» Науково -практична конференція (м.Одеса 18-19 лютого 2022р) Херсон: Видавництво«Молодий вчений» С.10-13.
24. Риндюк. В. І. Нормотворча діяльність : навч.-метод. посіб. для самост. ви- вч. дисц. Київ. КНЕУ, 2009. 162 с.
25. Савенко М. Д. Буква і дух у тлумаченні правових норм. *Наук. зап. НаУ М . Сер. юридичні науки*. 2008. Т. 77. С. 13–16.
26. Сіроха Д.І. Суб'єти нормотворчості у сфері праці *Прикарпатський юридичний вісник* 2015. Том 3. Випуск 3(9) С.50-54
27. Старостюк А.В. Застосування норм права :навч. посібник Ірпінь :[б.в.], 2007. 137 с.
28. Шаган О.В. Загальна характеристика видів юридичної техніки *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.Серія юридична*. 2012. № 3. С. 72-79
29. Шутак І.Д. Юридична техніка : навч. посіб. / І.Д. Шутак, І. Онищук. Івано-Франківськ : [б. в.], 2013. 495 с.
30. Шутак І. Юридична техніка конструювання норми права *Вісник національної академії прокуратури України*. 2013. № 2. С. 39-44
31. Юхимюк О.М. Співвідношення понять «правозастосування» та «застосування норм права» *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 53-56.

7.2. Додаткові джерела

1. Абрамович Р. Принцип незворотності дії закону в часі у судовій практиці судів загальної юрисдикції. *Публічне право*. 2012. № 3 (7). С. 375-382
2. Білас Ю. Ю. Європейські стандарти прав людини в контексті правозастосування сучасної України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 Київ 2011. - 228 с.
3. Вовк І. Кримінально-процесуальна аналогія та інші правові категорії *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2010. № 50. С. 340-345.
4. Виконавча влада і адміністративне право / за ред. В. Авер'янова ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ. Київ., 2002. 668 с.
5. Вишновецька С. В. Юридична техніка як складова методології науки трудового права *Актуальні проблеми держави і права*. 2011 Вип. 57. С. 144-151.
6. Голубченко С. М. Функції світогляду у правозастосовчій діяльності: поняття та елементи *Актуальні проблеми держави і права*. 2010 № 58. С. 51-57.
7. Гураш В. Субсидіарне застосування норм цивільного права України до трудових відносин найманої праці *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2011. № 54. С. 260-266.
8. Добренька Н. В. Основні концептуальні підходи до праворозуміння *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 3(22). С. 21-26.
9. Журавський В. С. Становлення політичних партій в українському суспільстві та їх роль у політичному структуруванні парламенту Київ : Парламентське видавництво, 2002. 344 с.
10. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко, І.В. Бенедик, І.О. Биля-Сабадаш ; Ред. : М.В. Цвік ; О.В. Петришин. Харків: Право, 2010. 583 с.
11. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
12. Загальна теорія права: підручник. колектив авторів: О.В. Петришин, Д.В. Лук'янов, С.І. Максимов, В.С. Смородинський. Видавництво «Право», 2020. - 568 с.
13. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. - Київ : Парламентське видавництво, 1999. 247 с.
14. Коваленко Т. Види прогалин у земельному праві України *Юридичні науки*. - 2011. №87. С. 25-29
15. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2001. 356 с.
16. Кондратьєв Р. Моральний імператив у правозастосуванні *Право України*. 2010. № 5. С. 85-89.
17. Костовська К. М. Юридична техніка та її співвідношення з правозастосовними помилками в діяльності *Митна справа*. 2012 № 2. С. 341-356.
18. Кельман М. С. Теорія держави і права (схеми, таблиці, поняття, принципи, основні засади) : навч. посіб. / М.С. Кельман, В.Л. Ортинський, М.Й. Штенгрет. Львів : ЛІВС, 2003. - 180 с.
19. Кузьмін Р. Ефективність правозастосування та підхід до її забезпечення (теоретичні аспекти) *Вісник Академії прокуратури України*. 2007. № 3. С. 11-17.
20. Лисенков С.Л. Теорія держави і права Київ : Юрінком, 2002. 367 с.
21. Легін Л.М. Нормативно-правовий акт: поняття та система ознак *Право і суспільство* 2016. №2. С. 21- 26
22. Левицька Н. Юридичні конструкції та система права: співвідношення понять *Підприємство, Господарство і Право* 2017. №9. С. 169-173

23. Манько Д.Г. Юридична техніка й технології : навч.-метод. посіб. Херсон : Олді-плюс, 2013. 202 с.
24. Манько Д.Г. Щодо широкого розуміння категорії застосування права *Публічне право*. 2011. № 1. С. 130-135.
25. Організація судової влади в Україні / за ред. А.О. Селіванова. Київ :Юрінком Інтер, 2002. - 111 с.
26. Поліщук Г.Б. Феноменологічні основи юридичної техніки кодифікаційних актів *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 98-101.
27. Погорілко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система *Право України*. 2002. № 3.-С. 8.
28. Погрібний С. Аналогія закону та аналогія права як засоби регулювання договірних цивільних відносин *Погляд науковця*. 2010.№5. С. 14-21.
29. Подорожна Т.С. Законодавчі дефініції: поняття, структура, функції :монографія Львів : ПАІС, 2009. 195 с
30. Попова О.В. Правова культура особистості навч. посіб. зі схемами /Київ 2021. 186 с.
31. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навч.посібник. Львів: Край, 2007. 192 с.
32. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VII // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 14. Ст. 412
33. Савенко В. В. Експлікація теоретико-пізнавальної природи закону як основи права. *Право і суспільство*. 2015. № 3 (3). С. 56–60.
34. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник. Вид. 3–тє, доп. І перероб. Київ: Правова єдність, 2011. 524 с.
35. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Пер. з рос. Харків: Консум, 2009. 656 с.
36. Селіванов В.М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти Київ : Ін-Юре, 2002. 724 с.
37. Сливка С.С. Юридична деонтологія : підручник Київ: Атіка, 2001. 304 с.
38. Соколов В.М. Деякі аспекти використання аналогії права в адміністративному судочинстві *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2012. №1(6). С. 46-50.
39. Соцький А.М. Правове регулювання організації праці у контексті сучасного розвитку економіки [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / Соцький Артур Михайлович. Київ, 2012. 184 с.
40. Стефанюк В. Проблеми конституційного та адміністративного правосуддя при застосуванні норм Конституції України та інших законів *Право України*. 2002. № 2. С. 3.
41. Словник законодавчих термінів. Київ : Основа, 2000. 604 с.
42. Способи тлумачення Конституції і законів Конституційним Судом *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 25. С. 51.
43. Стефанюк В. Проблеми конституційного та адміністративного правосуддя при застосуванні норм Конституції України та інших законів *Право України*. 2002. № 2. С. 3.
44. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін. ; за заг. ред. С.Д. Гусарева, О.Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
45. Теорія держави і права : навч. посіб. / О.М. Головка та ін. ; за заг. ред. І.М. Погрібного ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2010.277 с.
46. Теорія права і держави : підручник / О.Ф. Скакун ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Вид. 3-тє, доп. і перероб. К.иїв: Правова єдність, 2011. 524 с.
47. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

48. Теория права и государства: ученик/под. общ.ред. А.С.Васильева. Харків: ООО «Одиссей», 2007.- 480 с.
49. Тацій В. Значення юридичної науки у формуванні правової системи України *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 26. С. 3.
50. Телешун С. Конституційні засади територіального устрою України. Альтернативи і перспективи Віче. 2000. № 5.
51. Тодика Ю. Конституція як соціальна цінність *Право України*. 2000. № 12. - С. 9.
52. Токарська А.С. До питання про культуру розуміння юридичного тексту *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. - 2011. - № 1. - С. 139-146.
53. Ул'яновська О.В. Науковий підхід у доктрині права щодо розмежування правової фікції та правового символу *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. № 2 (22). С. 23-27.
54. Федоренко Г.О. Теорія держави і права: Навч.-метод. посіб. Для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2006. 232 с.
55. Цвік М.В. Теорія держави і права Харків, 2002. 386 с.
56. Шаповал В. Конституція як форма (джерело) конституційного права України (питання теорії) *Право України*. 1999. № 6.- С. 5.
57. Шаповал В. Верховенство закону як принцип Конституції України *Право України*. 1999. № 1. С. 5
58. Швець М. Системна інформатизація законотворчого процесу *Вісник Академії правових наук України*. 2000. №2 (21). С. 3.
59. Шемшученко Ю. Теоретичні засади реалізації Конституції України *Вісник Академії правових наук України*. 1997. № 11. С. 12
60. Ющенко О.О. Основні елементи законодавчого процесу України *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. №2. С. 51-54
61. Ященко Р. Функції правотворчості в контексті дослідження перехідних суспільств *Юридична Україна*. 2009. №8. С. 34 – 40.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1.<http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
- 2.<http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
- 3.<http://ccu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України.
- 4.<http://president.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Президента України.
- 5.<http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України
- 6.Макет колективного договору. Положення про види, розміри і умови виплати премій, винагород, матеріальної допомоги та інших заохочувальних і компенсаційних виплат Режим доступу http://fpo.cn.ua/wp-content/uploads/2015/09/maket_koldog.pdf
- 7.Локальні нормативні акти роботодавця. Скачати зразки. Автор А. Іванова Режим доступу: martfin.ua/blog/lokalni-normativni-aktirobotodavtsya-skachati-zrazki
- 8.Статут приватного підприємства Режим доступу: <https://zib.com.ua/files/Statut-pryvatoho-pidpryyemstva.pdf>
- 9.Протокол Загальних Зборів. Режим доступу: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:E31Xg4ENI98J:https://justicekm.gov.ua/uploads/files/protokol%2520zag%2520zboriv%2520GO.doc+&cd=12&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=opera>